

NR 62/2014

**OCENY ZMIAN W RÓŻNYCH WYMIARACH
ŻYCIA SPOŁECZNEGO I POLITYCZNEGO
W POLSCE PO ROKU 1989**

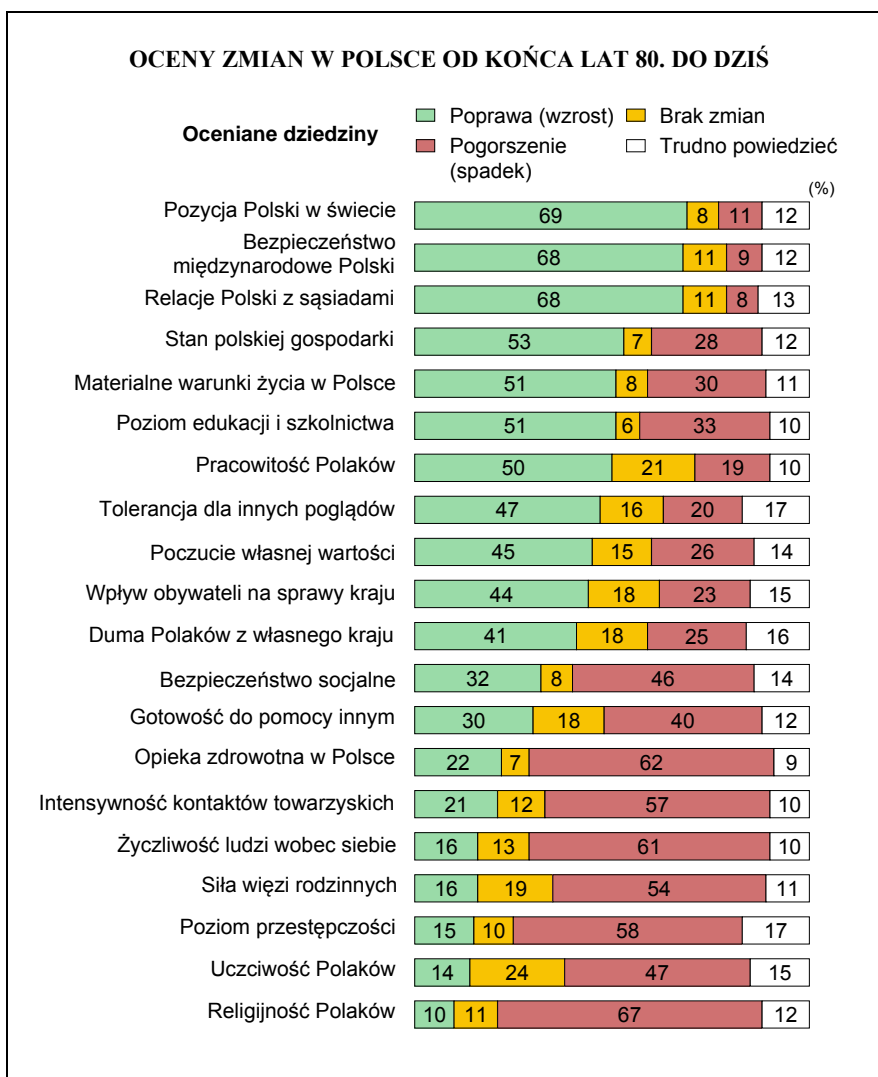
Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 14 stycznia 2014 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

- ▶ Oceniając przemiany, jakie zaszły w Polsce od końca lat osiemdziesiątych, Polacy dostrzegają w większości omawianych wymiarów raczej poprawę niż pogorszenie.

- ▶ Poprawa w największym stopniu dotyczy pozycji i bezpieczeństwa Polski na arenie międzynarodowej oraz jej relacji z sąsiadami, natomiast pogorszenie respondenci dostrzegają przede wszystkim w zakresie religijności.

W związku z dwudziestą piątą rocznicą wyborów z 1989 roku, które zapoczątkowały transformację ustrojową w Polsce, poddaliśmy ocenie respondentów dwadzieścia dziedzin szeroko rozumianego życia społecznego i politycznego. Ankieterzy oceniali, czy od końca lat osiemdziesiątych nastąpiły w danej dziedzinie jakieś zmiany, a jeśli tak, to w jakim kierunku¹.

Okazuje się, że w zależności od analizowanych kwestii oceny zmian są dość zróżnicowane, jednak na ogół przeważają noty pozytywne. Ponad dwie trzecie respondentów dostrzega wzrost pozycji Polski w świecie w ciągu minionych dwudziestu pięciu lat (69%), wzrost bezpieczeństwa naszego kraju na arenie międzynarodowej (68%) oraz polepszenie relacji Polski z sąsiadami (68%). Mniej więcej połowa ankietowanych zwraca uwagę na poprawę stanu polskiej gospodarki (53%) oraz materialnych warunków życia w kraju (51%), na wzrost poziomu edukacji i szkolnictwa (51%), a także na większą pracowitość Polaków (50%). Tylko nieco mniej respondentów twierdzi, że w ciągu minionego ćwierćwiecza wzrosła w Polsce tolerancja dla odmiennych poglądów (47%), zwiększyło się wśród obywateli poczucie własnej wartości (45%), wzrósł ich wpływ na sprawy kraju (44%) oraz duma z własnej ojczyzny (41%).

Niekorzystne zmiany po 1989 roku Polacy zauważają przede wszystkim w zakresie religijności. O jej spadku przekonanych jest ponad dwie trzecie respondentów (67%), a jedynie co dziesiąty (10%) ma odmienne zdanie w tej kwestii. Zdecydowanie negatywnie wypada również ocena zmian w zakresie poziomu przestępczości oraz ludzkiej życzliwości. W obu przypadkach odsetek badanych dostrzegających pogorszenie w ciągu ostatnich dwudziestu pięciu lat jest niemal czterokrotnie wyższy od odsetka tych, którzy zauważają wzrost życzliwości ludzi wobec siebie (61% wobec 16%) oraz spadek poziomu przestępczości (58% wobec 15%). Wyraźnie krytycznie postrzegane są również zmiany w dziedzinie opieki zdrowotnej (62% opinii negatywnych wobec 22% pozytywnych),

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (285) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach 6–12 lutego 2014 roku na liczącej 1020 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

intensywności kontaktów międzyludzkich (57% wobec 21%), siły więzi rodzinnych (54% wobec 16%) oraz uczciwości Polaków (47% wobec 14%). Przekonanie o zmianach raczej negatywnych niż pozytywnych dotyczy także takich wymiarów, jak bezpieczeństwo socjalne (46% badanych dostrzega jego pogorszenie, a 32% poprawę) oraz gotowość do pomocy innym (30% respondentów uważa, że skłonność do pomagania wzrosła, a 40% – że zmalała).

Tabela 1. Oceny zmian w Polsce, jakie od końca lat 80. nastąpiły w poszczególnych dziedzinach

Oceniane dziedziny	Zdecydowana poprawa (wzrost)	Umiarkowana poprawa (wzrost)	Ogółem poprawa (wzrost)	Brak zmian	Umiarkowane pogorszenie (spadek)	Zdecydowane pogorszenie (spadek)	Ogółem pogorszenie (spadek)	Trudno powiedzieć
	w procentach							
Pozycja Polski w świecie	17	52	69	8	8	3	11	12
Bezpieczeństwo międzynarodowe Polski	20	48	68	11	6	3	9	12
Relacje Polski z sąsiadami	11	57	68	11	6	2	8	13
Stan polskiej gospodarki	12	41	53	7	19	9	28	12
Materialne warunki życia w Polsce	9	42	51	8	22	8	30	11
Poziom edukacji i szkolnictwa	11	40	51	6	23	10	33	10
Pracowitość Polaków	10	40	50	21	15	4	19	10
Tolerancja dla innych poglądów	7	40	47	16	17	3	20	17
Poczucie własnej wartości Polaków	5	40	45	15	21	5	26	14
Wpływ obywateli na sprawy kraju	8	36	44	18	16	7	23	15
Duma Polaków z własnego kraju	8	33	41	18	20	5	25	16
Bezpieczeństwo socjalne	4	28	32	8	29	17	46	14
Gotowość do pomocy innym	4	26	30	18	31	9	40	12
Opieka zdrowotna w Polsce	3	19	22	7	30	32	62	9
Intensywność kontaktów towarzyskich	4	17	21	12	39	18	57	10
Życzliwość ludzi wobec siebie	1	15	16	13	40	21	61	10
Siła więzi rodzinnych	2	14	16	19	40	14	54	11
Poziom przestępczości	4	11	15	10	41	17	58	17
Uczciwość Polaków	1	13	14	24	33	14	47	15
Religijność Polaków	2	8	10	11	46	22	67	12

Analiza średnich ocen na skali od 1 do 5, na której 1 oznacza pogorszenie sytuacji w danym wymiarze, a 5 – poprawę (przy pominięciu odpowiedzi „trudno powiedzieć”), potwierdza, że w opinii Polaków najkorzystniejsze zmiany po 1989 roku to: poprawa bezpieczeństwa Polski, wzrost jej pozycji w świecie, lepsze relacje z sąsiadami, większa pracowitość rodaków, większa tolerancja dla odmiennych poglądów oraz poprawa sytuacji gospodarczej. Nieco gorzej, choć nadal raczej *in plus* postrzegane są zmiany w zakresie materialnych warunków życia w Polsce, wpływu obywateli na sprawy kraju, poczucia własnej wartości, poziomu edukacji i szkolnictwa oraz dumy Polaków z własnego kraju.

Znacznie gorzej (średnie poniżej środka skali) oceniane są: gotowość do pomocy innym, bezpieczeństwo socjalne, uczciwość Polaków, intensywność kontaktów towarzyskich oraz siła więzi rodzinnych. Zdecydowanie najgorzej wypadają natomiast przemiany w zakresie poziomu przestępczości, życzliwości ludzi wobec siebie, jakości opieki zdrowotnej oraz, przede wszystkim, religijności.

* Pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”

Jak się okazuje, w ciągu ostatnich pięciu lat dość wyraźnie wzrósł krytycyzm w ocenie przemian, jakie nastąpiły w Polsce po roku 1989. Jedyne wymiary oceniane obecnie lepiej niż po dwudziestu latach od rozpoczęcia przemian to jakość relacji Polski z sąsiadami oraz poziom przestępczości w kraju. Podobnie jak pięć lat temu postrzegane są obecnie zmiany w zakresie międzynarodowego bezpieczeństwa Polski, tolerancji dla innych poglądów oraz bezpieczeństwa socjalnego, natomiast pozostałe wymiary oceniane są gorzej niż poprzednio. W porównaniu z rokiem 2009 najbardziej pogorszyły się oceny stanu polskiej gospodarki, religijności Polaków, ich wpływu na sprawy kraju, poczucia własnej wartości oraz poziomu edukacji i szkolnictwa.

Tabela 2. Oceny zmian w Polsce, jakie od końca lat 80. nastąpiły w poszczególnych dziedzinach – porównanie średnich ocen z lat 2009 i 2014

Oceniane dziedziny	Średnie ocen na skali 1–5, na której 1 oznacza pogorszenie (spadek), a 5 – poprawę (wzrost)*		Różnica średnich
	2009	2014	
Relacje Polski z sąsiadami	3,58	3,80	0,22*
Poziom przestępczości	2,19	2,34	0,15*
Bezpieczeństwo międzynarodowe Polski	3,92	3,88	-0,04
Tolerancja dla innych poglądów	3,42	3,37	-0,05
Bezpieczeństwo socjalne	2,77	2,67	-0,10
Uczciwość Polaków	2,61	2,47	-0,14*
Pozycja Polski w świecie	3,97	3,81	-0,16*
Gotowość do pomocy innym	3,00	2,84	-0,16*
Materialne warunki życia w Polsce	3,45	3,26	-0,19*
Intensywność kontaktów towarzyskich	2,64	2,45	-0,19*
Życzliwość ludzi wobec siebie	2,50	2,28	-0,22*
Siła więzi rodzinnych	2,65	2,43	-0,22*
Pracowitość Polaków	3,65	3,42	-0,23*
Opieka zdrowotna w Polsce	2,49	2,25	-0,24*
Duma Polaków z własnego kraju	3,47	3,21	-0,26*
Poziom edukacji i szkolnictwa	3,51	3,21	-0,30*
Poczucie własnej wartości Polaków	3,53	3,22	-0,31*
Wpływ obywateli na sprawy kraju	3,59	3,26	-0,33*
Religijność Polaków	2,62	2,13	-0,49*
Stan polskiej gospodarki	3,85	3,34	-0,51*

* Pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”

Oczywiste jest, że ogólny stosunek do przemian ustrojowych w Polsce po roku 1989 w bardzo istotnym stopniu zależy od percepcji zmian, jakie zaszły w kraju. Ci, którzy uważają, że przeobrażenia, które nastąpiły od końca lat 80., przyniosły ludziom więcej korzyści niż strat, oraz oceniają, że warto było zmieniać ustrój, jednocześnie w znacznym

stopniu są przekonani o pozytywnych zmianach w minionym dwudziestopięcioleciu w niemal wszystkich omawianych dziedzinach życia społecznego i politycznego (wyjątek stanowi ocena poziomu religijności Polaków). Związek ten jest szczególnie silny w przypadku przeświadczenia, że skutkiem zmian ustrojowych jest poprawa materialnych warunków życia Polaków, wzrost pozycji naszego kraju w świecie, poprawa stanu polskiej gospodarki oraz większe bezpieczeństwo Polski.

Tabela 3. Stosunek do przemian ustrojowych a ocena przeobrażeń po 1989 roku w poszczególnych dziedzinach

Oceniane dziedziny	Ocena: czy zmiany, jakie zaszły w Polsce od roku 1989, przyniosły ludziom więcej korzyści czy strat	Ocena z perspektywy czasu: czy warto było w 1989 roku zmieniać w Polsce ustrój czy też nie warto
	Współczynnik korelacji r Pearsona	
Materialne warunki życia w Polsce	0,499 **	0,389 **
Pozycja Polski w świecie	0,464 **	0,407 **
Stan polskiej gospodarki	0,459 **	0,428 **
Bezpieczeństwo międzynarodowe Polski	0,429 **	0,372 **
Wpływ obywateli na sprawy kraju	0,341 **	0,263 **
Bezpieczeństwo socjalne	0,337 **	0,204 **
Relacje Polski z sąsiadami	0,320 **	0,281 **
Poczucie własnej wartości Polaków	0,303 **	0,232 **
Życzliwość ludzi wobec siebie	0,255 **	0,162 **
Uczciwość Polaków	0,242 **	0,194 **
Intensywność kontaktów towarzyskich	0,239 **	0,094 **
Opieka zdrowotna w Polsce	0,223 **	0,146 **
Poziom edukacji i szkolnictwa	0,217 **	0,085 *
Duma Polaków z własnego kraju	0,209 **	0,235 **
Siła więzi rodzinnych	0,143 **	0,079 *
Pracowitość Polaków	0,143 **	0,185 **
Gotowość do pomocy innym	0,139 **	0,173 **
Poziom przestępczości	0,123 **	0,105 **
Tolerancja dla innych poglądów	0,089 *	0,113 **
Religijność Polaków	0,067	0,018

* Istotność na poziomie < 0,05

** Istotność na poziomie < 0,01

Postrzeganie zmian po 1989 roku istotnie wiąże się również z oceną sytuacji osobistej i rodzinnej w zależności od uznawania się za beneficjentów przemian ustrojowych lub pokrzywdzonych. Ci, którzy sądzą, że zyskali na transformacji, oceniają przeobrażenia, jakie nastąpiły w Polsce w ostatnim dwudziestopięcioleciu, wyraźnie lepiej niż osoby przekonane, że na tych przemianach straciły. Szczególnie istotne różnice dotyczą oceny zmian w zakresie materialnych warunków życia w Polsce, stanu polskiej gospodarki, bezpieczeństwa

sojalnego, pozycji Polski w świecie, jej bezpieczeństwa międzynarodowego, poziomu opieki zdrowotnej w kraju, a także poczucia własnej wartości obywateli.

Tabela 4. Ocena zmian po 1989 roku w poszczególnych dziedzinach a sytuacja respondentów i ich rodzin

Oceniane dziedziny	Gdyby Pan(i) miał(a) określić sytuację swoją i swojej rodziny, to czy zaliczył(a)by Pan(i) siebie:			Ogół badanych	Różnica średnich między tymi, którzy zyskali na przemianach, a tymi, którzy stracili
	do tych, którzy zyskali na zmianach	do tych, którzy ani nie zyskali, ani nie stracili	do tych, którzy stracili na zmianach		
	Średnia ocen na skali 1–5, na której 1 oznacza pogorszenie (spadek), a 5 – poprawę (wzrost)*				
Materialne warunki życia w Polsce	4,00	3,11	2,36	3,26	1,64**
Stan polskiej gospodarki	4,03	3,19	2,58	3,34	1,45**
Bezpieczeństwo socjalne	3,21	2,54	1,93	2,67	1,28**
Pozycja Polski w świecie	4,24	3,75	3,12	3,81	1,12**
Bezpieczeństwo międzynarodowe Polski	4,31	3,81	3,27	3,88	1,04**
Opieka zdrowotna w Polsce	2,80	2,07	1,79	2,25	1,01**
Poczucie własnej wartości Polaków	3,58	3,16	2,64	3,22	0,94**
Wpływ obywateli na sprawy kraju	3,71	3,07	2,95	3,26	0,76**
Poziom edukacji i szkolnictwa	3,62	3,08	2,87	3,21	0,75**
Życzliwość ludzi wobec siebie	2,57	2,19	1,90	2,28	0,67**
Intensywność kontaktów towarzyskich	2,79	2,33	2,15	2,45	0,64**
Duma Polaków z własnego kraju	3,42	3,19	2,81	3,21	0,61**
Relacje Polski z sąsiadami	4,05	3,74	3,54	3,80	0,51**
Uczciwość Polaków	2,80	2,38	2,29	2,47	0,51**
Siła więzi rodzinnych	2,52	2,49	2,10	2,43	0,42**
Gotowość do pomocy innym	3,10	2,80	2,71	2,84	0,39**
Pracowitość Polaków	3,72	3,34	3,37	3,42	0,35**
Poziom przestępczości	2,52	2,29	2,27	2,34	0,25
Tolerancja dla innych poglądów	3,57	3,24	3,37	3,37	0,20
Religijność Polaków	2,12	2,15	2,00	2,13	0,12

* Pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”

** Istotność na poziomie <0,01

Pogorszenie koniunktury gospodarczej spowodowane światowym kryzysem ekonomicznym wraz z odczuwalnymi tego skutkami dla sytuacji materialnej gospodarstw domowych czy choćby poczucia bezpieczeństwa obywateli na rynku pracy sprawiły, że obecne oceny przemian w niemal wszystkich wymiarach nie są już tak dobre jak jeszcze pięć lat temu. Nadal jednak w większości ocenianych kwestii dominuje przekonanie raczej

o poprawie niż pogorszeniu. Tym samym postrzegany potransformacyjny bilans zysków i strat jest w dalszym ciągu zdecydowanie dodatni, choć już nie tak bardzo korzystny jak w 2009 roku.

Oczywiście percepcja przemian ustrojowych oraz ocena zmian w różnych wymiarach życia społecznego i politycznego, jakie zaszły w naszym kraju w ciągu minionego dwudziestopięcioletnia, niezmiennie zależy przede wszystkim od sposobu radzenia sobie w nowej rzeczywistości. Beneficjenci przemian systemowych, a więc ci, którzy potrafili się odnaleźć w nowej sytuacji, osiągając w miarę satysfakcjonujące warunki materialne oraz poczucie podmiotowości i wpływu na sprawy kraju, istotnie lepiej oceniają przemiany w zdecydowanej większości omawianych wymiarów niż ci, którzy krytycznie zapatrują się na swój status materialny i uważają się raczej za przegranych polskiej transformacji. Oczywiście najbardziej rozbieżne są ich stanowiska w kwestii materialnych warunków życia w Polsce oraz sytuacji gospodarczej kraju. W miarę zgodni są natomiast w ocenie zmian w zakresie poziomu przestępczości, tolerancji dla odmiennych poglądów oraz religijności Polaków.

Opracował
Rafał BOGUSZEWSKI

Tabela 1

		Jak Pan(i) sądzi, czy obecnie w porównaniu z końcem lat osiemdziesiątych bezpieczeństwo międzynarodowe Polski poprawiło się czy też się pogorszyło?				Liczba osób
		Poprawiło się	Pogorszyło się	Nie zmieniło się	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		68	9	11	12	1015
Płeć	Mężczyźni	76	7	8	9	487
	Kobiety	61	10	14	15	528
Wiek	18-24 lata	71	6	8	15	117
	25-34	71	10	7	11	204
	35-44	70	5	14	12	175
	45-54	68	12	14	6	165
	55-64	68	8	14	10	177
	65 lat i więcej	62	10	10	18	176
Miejsce zamieszkania	Wieś	65	10	11	14	390
	Miasto do 19 999	70	4	12	14	159
	20 000 - 99 999	66	11	10	13	196
	100 000 - 499 999	69	8	13	10	161
	500 000 i więcej mieszk.	82	6	10	2	109
Wykształcenie	Podstawowe	55	12	12	20	220
	Zasadnicze zawodowe	65	9	13	12	250
	Średnie	73	8	10	8	339
	Wyższe	78	5	9	9	206
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	79	5	12	4	95
	Średni personel, technicy	83	8	3	5	36
	Pracownicy adm.-biurowi	79	6	8	7	71
	Pracownicy usług	61	14	14	12	72
	Robotnicy wykwalifikowani	70	4	10	15	115
	Robotnicy niewykwalifik.	72	10	9	9	57
	Rolnicy	67	4	14	15	42
	Pracujący na własny rach.	77	7	5	12	41
Bierni zawodowo	Renciści	70	5	12	13	56
	Emeryci	65	11	12	13	228
	Uczniowie i studenci	75	4	8	13	59
	Bezrobotni	48	15	16	20	86
	Gospodynie domowe i inni	62	13	13	12	57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	72	8	12	8	145
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	75	8	12	5	98
	sekt. pryw. poza rolnict.	74	6	8	11	249
	prywatnym gosp. rolnym	71	5	7	16	42
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	61	11	16	11	150
	501-750	65	11	14	10	103
	751-1000	75	5	7	13	133
	1001-1500	69	8	12	11	177
	Powyżej 1500 zł	79	7	10	5	192
Ocena własnych war. mater.	Złe	44	17	19	20	149
	Średnie	67	9	12	12	450
	Dobre	79	5	7	9	416
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	56	11	11	22	47
	Raz w tygodniu	67	9	12	12	446
	1-2 razy w miesiącu	70	9	10	12	159
	Kilka razy w roku	71	7	12	10	222
	W ogóle nie uczestniczy	72	9	8	11	140
Poglądy polityczne	Lewica	78	8	9	5	182
	Centrum	70	9	12	10	315
	Prawica	75	8	9	8	313
	Trudno powiedzieć	47	10	15	28	206

Tabela 2

		Jak Pan(i) sądzi, czy obecnie w porównaniu z końcem lat osiemdziesiątych pozycja Polski w świecie poprawiła się czy też się pogorszyła?				Liczba osób
		Poprawiła się	Pogorszyła się	Nie zmieniła się	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		69	11	8	12	1012
Płeć	Mężczyźni	74	9	6	10	484
	Kobiety	64	13	9	14	528
Wiek	18-24 lata	67	8	6	19	117
	25-34	73	9	8	11	203
	35-44	78	7	4	10	173
	45-54	68	17	8	7	165
	55-64	66	14	12	8	178
	65 lat i więcej	60	12	7	21	176
Miejsce zamieszkania	Wieś	63	12	9	16	386
	Miasto do 19 999	70	12	6	13	159
	20 000 - 99 999	75	9	6	9	196
	100 000 - 499 999	67	14	7	12	161
	500 000 i więcej mieszk.	79	7	10	4	109
Wykształcenie	Podstawowe	50	17	6	27	220
	Zasadnicze zawodowe	67	13	9	11	247
	Średnie	73	9	10	8	339
	Wyższe	84	7	4	6	206
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	81	8	7	4	95
	Średni personel, technicy	83	13	2	2	35
	Pracownicy adm.-biurowi	80	6	7	8	71
	Pracownicy usług	71	10	5	14	72
	Robotnicy wykwalifikowani	73	9	8	10	113
	Robotnicy niewykwalifik.	77	10	8	5	57
	Rolnicy	60	7	10	22	42
	Pracujący na własny rach.	83	7	2	7	41
Bierni zawodowo	Renciści	55	17	8	20	56
	Emeryci	62	12	10	16	228
	Uczniowie i studenci	72	5	5	17	59
	Bezrobotni	55	20	10	14	86
	Gospodynie domowe i inni	60	22	6	11	57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	77	12	5	6	144
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	83	4	9	5	97
	sekt. pryw. poza rolnict.	76	8	7	10	247
	prywatnym gosp. rolnym	66	5	7	22	42
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	60	18	8	14	150
	501-750	69	10	9	12	103
	751-1000	70	8	8	14	133
	1001-1500	71	13	8	8	176
	Powyżej 1500 zł	79	12	5	4	193
Ocena własnych war. mater.	Złe	43	25	9	22	149
	Średnie	66	10	10	13	450
	Dobre	80	8	5	7	413
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	56	16	6	22	47
	Raz w tygodniu	69	11	8	11	444
	1-2 razy w miesiącu	74	8	7	11	159
	Kilka razy w roku	65	12	8	15	221
	W ogóle nie uczestniczy	72	13	7	8	140
Poglądy polityczne	Lewica	73	14	7	5	182
	Centrum	78	8	6	9	312
	Prawica	74	10	7	8	313
	Trudno powiedzieć	43	16	11	29	205

Tabela 3

		Jak Pan(i) sądzi, czy w porównaniu z końcem lat osiemdziesiątych tolerancja dla innych poglądów zwiększyła się czy też się zmniejszyła?				Liczba osób
		Zwiększyła się	Zmniejszyła się	Nie zmieniła się	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		47	20	16	17	1009
Płeć	Mężczyźni	46	21	18	15	483
	Kobiety	47	19	15	18	526
Wiek	18-24 lata	59	20	8	12	116
	25-34	55	16	13	16	204
	35-44	51	20	15	15	175
	45-54	46	22	20	12	161
	55-64	40	22	21	16	177
	65 lat i więcej	32	21	19	27	175
Miejsce zamieszkania	Wieś	42	18	19	21	389
	Miasto do 19 999	45	20	16	20	158
	20 000 - 99 999	45	23	18	14	196
	100 000 - 499 999	54	20	12	14	159
	500 000 i więcej mieszk.	59	23	12	6	107
Wykształcenie	Podstawowe	26	25	16	33	220
	Zasadnicze zawodowe	41	20	24	14	247
	Średnie	53	20	14	13	338
	Wyższe	65	14	12	9	204
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	68	12	12	8	95
	Średni personel, technicy	74	18	8		36
	Pracownicy adm.-biurowi	70	11	11	8	69
	Pracownicy usług	48	26	11	14	72
	Robotnicy wykwalifikowani	54	17	15	13	115
	Robotnicy niewykwalifik.	30	28	19	23	56
	Rolnicy	53	17	17	13	41
	Pracujący na własny rach.	55	21	10	14	41
Bierni zawodowo	Renciści	29	18	29	24	56
	Emeryci	33	21	22	24	228
	Uczniowie i studenci	64	18	3	15	59
	Bezrobotni	34	28	15	23	85
	Gospodynie domowe i inni	29	25	27	19	57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	54	20	17	9	145
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	65	17	8	10	96
	sekt. pryw. poza rolnict.	56	18	13	13	248
	prywatnym gosp. rolnym	50	14	18	17	41
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	31	28	24	18	147
	501-750	39	25	16	20	103
	751-1000	52	21	13	15	133
	1001-1500	50	16	17	17	176
	Powyżej 1500 zł	59	17	15	9	193
Ocena własnych war. mater.	Złe	33	23	21	24	144
	Średnie	46	20	17	17	451
	Dobre	53	20	14	14	415
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	32	21	27	20	47
	Raz w tygodniu	45	19	17	19	444
	1-2 razy w miesiącu	49	22	19	10	159
	Kilka razy w roku	50	23	13	14	220
	W ogóle nie uczestniczy	50	16	13	20	139
Poglądy polityczne	Lewica	46	29	16	9	182
	Centrum	53	18	17	11	314
	Prawica	50	22	14	13	312
	Trudno powiedzieć	31	13	18	38	201

Tabela 4

		Jak Pan(i) sądzi, czy obecnie w porównaniu z końcem lat osiemdziesiątych stan polskiej gospodarki poprawił się czy też się pogorszył?				Liczba osób
		Poprawił się	Pogorszył się	Nie zmienił się	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		53	28	7	12	1014
Płeć	Mężczyźni	59	24	5	12	485
	Kobiety	48	30	9	13	529
Wiek	18-24 lata	49	19	7	24	117
	25-34	53	22	7	17	203
	35-44	66	22	5	7	175
	45-54	54	34	7	6	163
	55-64	51	33	7	9	178
	65 lat i więcej	46	34	7	13	177
Miejsce zamieszkania	Wieś	47	30	7	16	389
	Miasto do 19 999	44	38	7	12	159
	20 000 - 99 999	60	25	7	8	196
	100 000 - 499 999	57	24	6	13	159
	500 000 i więcej mieszk.	72	13	7	7	109
Wykształcenie	Podstawowe	37	36	7	20	222
	Zasadnicze zawodowe	55	26	9	10	247
	Średnie	51	29	8	12	340
	Wyższe	74	18	2	7	206
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	76	13	2	9	95
	Średni personel, technicy	53	43	2	2	36
	Pracownicy adm.-biurowi	61	27	6	7	71
	Pracownicy usług	57	22	9	12	72
	Robotnicy wykwalifikowani	55	23	9	13	114
	Robotnicy niewykwalifik.	48	28	11	13	57
	Rolnicy	51	24	11	14	42
	Pracujący na własny rach.	73	19		9	41
Bierni zawodowo	Renciści	46	30	2	22	56
	Emeryci	47	32	9	12	230
	Uczniowie i studenci	55	18	5	22	59
	Bezrobotni	41	38	5	15	85
	Gospodynie domowe i inni	43	37	12	8	57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	61	30	3	6	145
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	63	21	5	10	98
	sekt. pryw. poza rolnict.	61	19	8	12	247
	prywatnym gosp. rolnym	57	22	7	13	42
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	50	35	7	8	148
	501-750	48	28	10	14	103
	751-1000	57	25	6	13	133
	1001-1500	52	34	5	9	177
	Powyżej 1500 zł	67	21	6	7	193
Ocena własnych war. mater.	Złe	31	45	9	15	148
	Średnie	51	28	8	13	452
	Dobre	64	20	5	11	414
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	43	27	12	18	47
	Raz w tygodniu	53	29	7	12	446
	1-2 razy w miesiącu	56	27	7	10	159
	Kilka razy w roku	50	28	8	14	221
	W ogóle nie uczestniczy	63	23	3	11	140
Poglądy polityczne	Lewica	61	28	5	5	182
	Centrum	58	24	8	11	313
	Prawica	60	27	4	8	313
	Trudno powiedzieć	29	33	11	27	206

Tabela 5

		Jak Pan(i) sądzi, czy obecnie w porównaniu z końcem lat osiemdziesiątych materialne warunki życia w Polsce poprawiły się czy też się pogorszyły?				Liczba osób
		Poprawiły się	Pogorszyły się	Nie zmieniły się	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		51	30	8	11	1013
Płeć	Mężczyźni	57	26	7	11	485
	Kobiety	47	33	9	11	528
Wiek	18-24 lata	54	25	5	15	117
	25-34	56	26	5	13	204
	35-44	61	24	5	10	174
	45-54	51	34	10	5	164
	55-64	42	38	12	9	178
	65 lat i więcej	44	31	9	15	176
Miejsce zamieszkania	Wieś	48	33	9	10	387
	Miasto do 19 999	46	33	7	13	159
	20 000 - 99 999	54	27	8	11	196
	100 000 - 499 999	47	34	6	13	161
	500 000 i więcej mieszk.	72	14	6	9	109
Wykształcenie	Podstawowe	37	38	11	14	220
	Zasadnicze zawodowe	46	33	11	10	248
	Średnie	51	28	8	13	338
	Wyższe	73	21	1	5	206
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	75	19	1	5	95
	Średni personel, technicy	60	20	8	13	36
	Pracownicy adm.-biurowi	64	28	4	3	71
	Pracownicy usług	51	33	9	7	70
	Robotnicy wykwalifikowani	49	33	3	14	114
	Robotnicy niewykwalifik.	56	26	8	10	57
	Rolnicy	40	21	22	16	42
	Pracujący na własny rach.	71	24		5	41
Bierni zawodowo	Renciści	39	39	10	11	56
	Emeryci	42	33	13	12	228
	Uczniowie i studenci	56	23	4	16	59
	Bezrobotni	40	34	11	15	86
	Gospodynie domowe i inni	49	37	1	13	57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	57	31	6	6	145
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	68	21	3	8	97
	sekt. pryw. poza rolnict.	60	26	4	9	247
	prywatnym gosp. rolnym	43	20	21	16	42
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	38	40	10	12	150
	501-750	44	30	14	12	103
	751-1000	52	32	7	8	133
	1001-1500	49	35	6	10	177
	Powyżej 1500 zł	67	20	5	8	193
Ocena własnych war. mater.	Złe	25	50	9	16	149
	Średnie	47	32	10	12	448
	Dobre	65	20	5	9	416
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	48	37	6	8	47
	Raz w tygodniu	52	28	8	12	444
	1-2 razy w miesiącu	51	30	8	10	159
	Kilka razy w roku	47	35	6	11	222
	W ogóle nie uczestniczy	59	25	8	9	140
Poglądy polityczne	Lewica	55	33	6	5	182
	Centrum	53	28	8	11	315
	Prawica	60	26	5	9	313
	Trudno powiedzieć	32	36	14	18	203

Tabela 6

		Czy w porównaniu z końcem lat osiemdziesiątych дума Polaków z własnego kraju zwiększyła się czy też się zmniejszyła?				Liczba osób
		Zwiększyła się	Zmniejszyła się	Nie zmieniła się	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		41	25	18	16	1011
Płeć	Mężczyźni	44	23	18	15	484
	Kobiety	38	27	18	17	527
Wiek	18-24 lata	36	31	18	15	116
	25-34	34	33	16	18	204
	35-44	49	26	15	9	175
	45-54	37	30	21	13	163
	55-64	48	18	18	15	178
	65 lat i więcej	40	15	21	24	174
Miejsce zamieszkania	Wieś	38	24	19	19	390
	Miasto do 19 999	39	28	15	19	158
	20 000 - 99 999	45	22	19	14	196
	100 000 - 499 999	40	29	16	15	159
	500 000 i więcej mieszk.	45	29	21	5	109
Wykształcenie	Podstawowe	37	17	21	25	220
	Zasadnicze zawodowe	40	23	20	16	248
	Średnie	40	31	18	12	339
	Wyższe	47	28	13	12	204
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	48	31	14	7	95
	Średni personel, technicy	55	40	3	2	36
	Pracownicy adm.-biurowi	38	29	15	19	71
	Pracownicy usług	43	22	23	12	72
	Robotnicy wykwalifikowani	39	31	14	16	115
	Robotnicy niewykwalifik.	36	24	22	18	57
	Rolnicy	43	21	20	17	41
	Pracujący na własny rach.	50	20	19	11	41
Bierni zawodowo	Renciści	30	25	21	24	56
	Emeryci	45	15	21	20	227
	Uczniowie i studenci	42	27	18	14	59
	Bezrobotni	31	35	17	16	85
	Gospodynie domowe i inni	30	31	21	19	57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	48	29	12	12	145
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	47	29	16	8	98
	sekt. pryw. poza rolnict.	40	27	19	14	249
	prywatnym gosp. rolnym	38	21	23	19	41
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	36	26	24	15	148
	501-750	36	31	21	12	103
	751-1000	45	22	16	17	133
	1001-1500	44	25	14	17	176
	Powyżej 1500 zł	48	26	17	9	193
Ocena własnych war. mater.	Złe	26	31	18	24	146
	Średnie	38	26	20	17	451
	Dobre	49	23	16	12	415
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	38	28	15	20	47
	Raz w tygodniu	40	26	17	17	445
	1-2 razy w miesiącu	43	20	22	15	159
	Kilka razy w roku	42	27	16	14	221
	W ogóle nie uczestniczy	39	26	22	13	139
Poglądy polityczne	Lewica	37	28	21	14	182
	Centrum	45	27	17	12	314
	Prawica	50	22	16	11	312
	Trudno powiedzieć	24	26	20	30	204

Tabela 7

		Jak Pan(i) sądzi, czy obecnie w porównaniu z końcem lat osiemdziesiątych opieka zdrowotna w Polsce poprawiła się czy też się pogorszyła?				Liczba osób
		Poprawiła się	Pogorszyła się	Nie zmieniła się	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		22	62	7	9	1014
Płeć	Mężczyźni	22	62	6	9	485
	Kobiety	21	61	9	9	529
Wiek	18-24 lata	35	38	7	21	117
	25-34	31	49	8	11	204
	35-44	21	61	10	7	174
	45-54	15	73	8	4	163
	55-64	15	74	6	5	178
	65 lat i więcej	16	69	6	9	177
Miejsce zamieszkania	Wieś	20	63	8	8	390
	Miasto do 19 999	20	68	6	6	159
	20 000 - 99 999	25	59	7	9	196
	100 000 - 499 999	16	63	10	11	159
	500 000 i więcej mieszk.	33	51	5	11	109
Wykształcenie	Podstawowe	20	64	6	10	222
	Zasadnicze zawodowe	13	71	10	6	247
	Średnie	23	62	8	7	340
	Wyższe	31	48	6	14	206
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	30	53	5	13	95
	Średni personel, technicy	34	58		8	36
	Pracownicy adm.-biurowi	26	64	3	7	71
	Pracownicy usług	22	66	9	4	72
	Robotnicy wykwalifikowani	20	62	11	7	114
	Robotnicy niewykwalifik.	29	57	10	4	57
	Rolnicy	22	59	10	9	42
	Pracujący na własny rach.	27	48	13	11	41
Bierni zawodowo	Renciści	18	66	7	8	56
	Emeryci	15	71	7	7	230
	Uczniowie i studenci	31	41	3	25	59
	Bezrobotni	19	65	5	10	85
	Gospodynie domowe i inni	13	65	17	5	57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	27	61	5	7	145
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	29	55	11	5	97
	sekt. prywat. poza rolnict.	23	58	8	10	249
	prywatnym gosp. rolnym	25	62	7	5	42
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	19	69	7	5	148
	501-750	19	59	15	7	103
	751-1000	18	69	5	8	133
	1001-1500	19	66	7	7	179
	Powyżej 1500 zł	28	57	8	7	193
Ocena własnych war. mater.	Złe	15	71	4	10	148
	Średnie	16	67	9	8	451
	Dobre	30	53	8	9	416
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	13	63	17	7	47
	Raz w tygodniu	19	64	8	9	445
	1-2 razy w miesiącu	22	66	5	7	159
	Kilka razy w roku	22	59	10	9	222
	W ogóle nie uczestniczy	31	55	5	9	140
Poglądy polityczne	Lewica	22	67	6	5	182
	Centrum	22	61	9	8	315
	Prawica	24	61	7	8	313
	Trudno powiedzieć	16	61	8	15	204

Tabela 8

		Czy w porównaniu z końcem lat osiemdziesiątych religijność Polaków zwiększyła się czy też się zmniejszyła?				Liczba osób
		Zwiększyła się	Zmniejszyła się	Nie zmieniła się	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		10	67	11	12	1013
Płeć	Mężczyźni	11	66	12	11	484
	Kobiety	9	68	10	12	529
Wiek	18-24 lata	9	67	8	16	116
	25-34	10	66	10	15	204
	35-44	9	70	9	12	174
	45-54	7	74	13	6	163
	55-64	14	64	11	11	178
	65 lat i więcej	12	65	15	8	177
Miejsce zamieszkania	Wieś	12	66	10	12	390
	Miasto do 19 999	11	69	10	11	159
	20 000 - 99 999	13	63	14	10	196
	100 000 - 499 999	5	73	10	12	159
	500 000 i więcej mieszk.	5	72	14	10	109
Wykształcenie	Podstawowe	12	58	14	16	222
	Zasadnicze zawodowe	12	63	13	12	247
	Średnie	10	72	10	8	340
	Wyższe	7	75	8	11	205
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	5	78	8	9	95
	Średni personel, technicy	4	85	7	5	36
	Pracownicy adm.-biurowi	6	79	8	7	71
	Pracownicy usług	6	71	18	5	72
	Robotnicy wykwalifikowani	16	62	10	11	114
	Robotnicy niewykwalifik.	13	69	6	12	57
	Rolnicy	25	50	11	14	41
	Pracujący na własny rach.	13	67	5	14	41
Bierni zawodowo	Renciści	11	67	8	15	56
	Emeryci	12	66	14	8	230
	Uczniowie i studenci	1	70	11	18	59
	Bezrobotni	10	56	13	21	85
	Gospodynie domowe i inni	7	61	15	17	57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	5	79	8	8	145
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	12	72	6	9	97
	sekt. pryw. poza rolnict.	10	67	14	9	249
	prywatnym gosp. rolnym	19	59	7	14	41
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	12	59	14	15	148
	501-750	10	69	12	9	103
	751-1000	16	66	7	11	133
	1001-1500	10	73	10	6	179
	Powyżej 1500 zł	7	77	10	6	193
Ocena własnych war. mater.	Złe	9	62	16	12	148
	Średnie	9	66	11	13	451
	Dobre	11	71	9	9	415
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	17	56	14	14	47
	Raz w tygodniu	11	65	13	10	445
	1-2 razy w miesiącu	9	73	9	10	159
	Kilka razy w roku	9	70	10	12	221
	W ogóle nie uczestniczy	8	68	8	15	140
Poglądy polityczne	Lewica	11	69	12	7	182
	Centrum	7	72	12	9	314
	Prawica	14	67	10	9	313
	Trudno powiedzieć	8	60	9	22	204